

İslamcılığın Fikri Taşıyıcısı Olarak Türkiye Siyasi Hayatında Necip Fazıl

Funda Çoban, Aksaray Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: fundacoban50@gmail.com

Özet

Türkiye’de siyasi düşüncenin oluşumunda edebiyatçı fikir ve dava insanlarının önemi büyüktür. Bu izlek içerisinde Osmanlı döneminde Tefrik Fikret’ten Namık Kemal’e, Cumhuriyet döneminde Nazım Hikmet’ten Sezai Karakoç’a dek geniş bir yelpazeyi kapsayan bir “üdeba geleneğinin” varlığından söz etmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle şairler Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminden günümüze politik ortamla ilgili yazıları, eylemleri ve davranışlarıyla siyasi geleneğin oluşumuna katkı sunmuşlardır. İşte bu gelenekte yer alan ve Türkiye’de siyasal İslamcılık akımı içinde adı saygınlıkla anılan, kendisine sürekli atıflar yapılan Necip Fazıl Kısakürek, savunduğu fikirler ve ortaya koymaya çalıştığı bütünlüklü sistem içinde yeni tartışmaları ve incelemeleri çağırarak denli önemli bir yerde durmaktadır.

Potansiyel tartışmalar içinden sadece biri olan bu çalışmada, Necip Fazıl’ın bir “fikir ve aksiyon adamı” olarak Türkiye siyasi düşüncesi içinde edindiği saygın konumun, ortaya attığı fikirlerin özgünlüğünden ziyade onun edebi üslubundan ve reaksiyondaki başarısından kaynaklandığı savunulmaktadır. Bu çerçevede Necip Fazıl’ın siyasal İslam’ın bir ideoloğu değil, taşıyıcısı olduğu iddia edilmektedir.

İddiayı açmak üzere çalışmanın ilk ayağında ideoloji kavramının genel tanımından hareketle “ideoloji taşıyıcısı” olmanın anlamı sorgulanmakta, bu çerçevede de bir ideoloji olarak İslamcılığın Türkiye’deki serüvenindeki genel hatlar ele alınmaktadır. Çalışmanın ikinci ayağında Necip Fazıl fikriyatının temel eseri olarak niteleyebileceğimiz “İdeolocya Örgüsü”nün düşünceleri ve sistematığı, kişisel ve politik hayatında geçirdiği dönemeçlerle ilişki içinde serimlenmektedir. Burada şairin “Büyük Doğu İdeali” adını verdiği ülkü, eserden derlenen fikirlerle açıklanmakta ardından da üstadın aktif siyasetçilerle ve siyasetle olan ilişkisi işaretlenmektedir. Son kısım ise, ilk iddianın tartışma zeminini oluşturan bu bilgiler ışığında Necip Fazıl fikriyatının İslamcılık ve milliyetçilik ideolojileri açısından özgünlüğünü sorgulamaktadır. Bu açıdan “ideolocya, komünizma, faşizma” gibi şaire has sözcüklerin bu kavramların içeriğinde değil sadece dilsel şeklinde bir yenilik getirdiği, Büyük Doğu İdeali içinde tasvir edilen devlet düzenininse Hitler Almanya’sı ile Mussolini İtalya’sının İslamcı bir versiyonu olduğu vurgulanmaktadır. Daha genel anlamdaysa “Doğu-Batı” zıtlığının zaten İslamcılık akımının köşebentlerinden biri olduğu, mefkûrenin göndermede bulunduğu “bozulmaya karşı Asr-ı Saadet” idealinin İslamcılığı zaten boydan boya kuşattığı, Necip Fazıl’ın mefkûrenin gerçekleşebilmesi için önerdiği yol haritasının birtakım İslamcı düşünürlerde mevcut olduğu referanslarla desteklenmektedir. Öte yandan, Necip Fazıl’ın İslamcı-milliyetçi kanat içinde edindiği saygın konum bir olguyken, bu saygınlığın nedenleri şairin son derece incelikli

edebi üslubuna, sağ cenahtan hemen her siyasi partinin sahipleneceği kadar aktif siyasetle haşır neşir olmasına ve Nazım Hikmet ile aralarındaki imgesel-politik zıtlığa bağlanmaktadır. Nitekim örneklendirildiği üzere Necip Fazıl'ın üslubu hayran olunacak denli nitelikli görsel imgelerle, anlaşılmayı kolaylaştıran kavramsal zıtlıklarla ve dilsel akıcılıkla donanmıştır. Edipliğin politik arenadaki karşılığı ise, kitleleri kendine çekmek isteyen siyasiler için bir hazinedir. Nihai aşamada sağ cenahın ikon şairi Necip Fazıl Kısakürek'e karşı sol cenahın ikon şairi Nazım Hikmet'in tuttuğu yer, onun bu ölümsüz yerine katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Necip Fazıl Kısakürek, İslamcılık, İdeolojya Örgüsü, Büyük Doğu İdeali, ideoloji.

Abstract

During the process of forming political thought in Turkey, intellectuals who are originally literary men have played an important role. In this path, it is possible to say there has been a tradition created by poets such as from Tevfik Fikret to Namık Kemal, from Nazım Hikmet to Sezai Karakoç, representing a large scale of political stance respectively from Ottoman Empire to Turkish Republic. In other words, poets contributed to the Turkish political tradition formation by their articles, actions and attitudes. Necip Fazıl Kısakürek, cited and referred in a proper way in political Islamism is an important name calling new polemics and discussions in consideration of his thoughts and his systematic political approach.

As one of those potential discussions, this study defends Necip Fazıl's respected position and his success as an action man originates from his powerful literary style rather than his originality in thought. In this framework, it is claimed Necip Fazıl is not an Islamist ideolog, but a carrier of that ideology.

In the first step of the study to reason this claim, it is investigated the meaning of being a carrier of an ideology with the help of the definiton of ideology. Then, the historical path of Islamism in Turkey in general is discussed. Secondly, "İdeolojya Örgüsü" which we can depict as the main work of Necip Fazıl thought and systematic is explained in connection with his life's and his political experiences' switchbacks. In this section, Necip Fazıl's ideal, "Great East Ideal" as he calls, is clarified in light of the thoughts from that classic firstly; then the poet's relations with politicians and institutional politics are pointed out. The last part of the study, however, questions Necip Fazıl's thoughts' originality in the light of those information constructing our claim's discussion base. Hence, it is stressed his supposedly new terms "ideolojya, komünizma, faşizma" don't refer to any other conceptual framework as those mean "ideology, communism, fascism." Additionally, it is defended the state which he depicts in framework of "Great East Ideal" is only the Islamist version of Hitler's Germany and Mussolini's Italy. In a more general perspective, however, it is showed by referring to the main Islamist intellectuals that the "East-West" duality has always been Islamism's main headstones; the nostalgia to Islamic Golden Age in contrast with the degeneration in Islam has already enveloped

Islamism throughly; and the roadmap he proposed for putting into action the Idea has already been considered by other esteemed thinkers. However, it is also a fact Necip Fazıl has a very prestigious place in that community. So, the reasons of this situation are counted as: his sophisticated and elegant literary style, his active role in instutional political arena so that almost every right-wing political party can get its hands on him and finally the political image reflecting the polarity between Nazım Hikmet and him. As a matter of fact, Necip Fazıl's poetic style is equipped with illustrious visional images, conceptional dualities which contribute to understand him easily and literary fluency. Finally the other iconic poet Nazım Hikmet's place in left-wing eye contributes to Necip Fazıl's place to be immortal.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Islamism, Ideolocya Örgüsü, Great East Ideal, ideology.

Giriş

Türkiye siyasal düşünce tarihinde adı geçen, politik arenada kalem oynatmış ve/veya aktif siyasete meyletmiş kimi figürlere bakıldığında, adı anılabilir kişiler hakkında akla ilk gelecek tespitlerden biri hiç kuşkusuz bu insanların sanatçı kimliklerine dairdir. Örneğin Mehmet Akif Ersoy'dan, Nihal Atsız'a, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Nazım Hikmet'e, Sabahattin Ali'den Aziz Nesin'e. Hâlihazırda belli başlı ideolojilerin "ikonlaşmış" temsilcileri olarak görülebilecek bu kişiler, Türkiye siyasetindeki "üdeba geleneğinin" (Bora, 2013) bir parçası olarak zikredilebilirler. Üdeba geleneği, Türkiye siyasal hayatında geçmişten günümüze kalem oynatanlar arasında bir edip zümresinin bulunması olgusuna tekabül eder. Bu geleneğin kökenlerini Bâb-ı Âli'nin himayesinde ya da çevresinde gelişen şiir külliyyatında bulmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle özellikle İstanbul'da saray erkânının himayesinde/çevresinde gelişen Divan edebiyatının merkezi otoriteyle olan iç içeliği, şiirin siyasetle kaynaşmasının yollarını açmıştır. Sözü edilen geleneğin gerek Tanzimat, gerek Meşrutiyet döneminde devam ettiği rahatlıkla söylenebilir. Nitekim söz konusu dönemlerin en önemli isimleri arasında yer alan Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp gibi şairler, sanatçı kimlikleri ile olduğu kadar siyasetçi kimlikleri ile de bilinmektedirler. Cumhuriyet Türkiye'sine gelindiğinde ise Mehmet Akif Ersoy başta olmak üzere, daha yakın zamanda Nazım Hikmet, İsmet Özel, Sezai Karakoç gibi isimler zikredilebilir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Necip Fazıl Kısakürek de bahsi geçen köklü geleneğin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın başlığını teşkil eden sıfatlar da bu temsile uygun olarak seçilmiştir. Zira Necip Fazıl şeriatçı bir siyasal-şairdir. Bu aşamada belirtmek gerekir ki bu inceleme, bahsi geçen edipler geleneğinin açtığı yolda, bu sıfatlar paralelinde Necip Fazıl'ın düşüncelerinin özgünlüğünü ve etkisini tartışmaktadır. Bu perspektiften Necip Fazıl'ı Türkiye siyasal hayatında önemli bir figür yapan etkenin onun fikir ve eylemlerinin orijinallüğünden mi, yoksa onun ideolojik ve edebi kişiliğinden mi beslendiği sorusuna yanıt aranmaya çalışılacaktır.

Çalışma bu çerçevede üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ideoloji ve ideolog kavramı hakkında genel hatlarıyla bilgi verildikten sonra, İslamcılık düşüncesinin Türkiye'deki serüveni politik konjonktürle bağlantılı olarak anlatılacaktır. İkinci bölümde özel olarak Necip Fazıl'ın hayatı ve Büyük Doğu İdeali hakkında bilgi verilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise ilk iki bölüme yapılan araştırmalarla Necip Fazıl'ın İslamcı ideolojideki özgünlüğü ile Türk siyasal hayatında konumlandırıldığı yer arasındaki mesafe tartışılarak, bu mesafenin nedenleri üzerinde durulacaktır.

Siyasal İslam'ın Türkiye Serüveni

Bir İdeoloji Olarak İslamcılık¹

Vakıa odur ki Necip Fazıl, İslamcı bir siyasi-edip olarak kabul edilir. Bu kabul içinde Necip Fazıl'ın siyasi-edip olarak konumlandığı yeri işaretleyebilmek için öncelikle -en azından bu çalışmanın sınırları itibarıyla- ideoloji teriminin çerçevesini çizmek, ardından da İslamcılığın Türkiye serüvenindeki fikirsel ve tarihsel dönemeçleri Necip Fazıl'ın gelenek içindeki yerini belirlemek üzere ortaya koymak gerekmektedir.

Bu izleği takiben her ne kadar bir çerçeveye oturtulması güç, “kaypak bir kavram olsa da” (Mardin, 1982: 16) ideoloji en genel anlamıyla “toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci” (Eagleton, 2005: 18) olarak tanımlanabilir. İdeologlar, bu üretimde payı olan düşünce adamlarıdır. Ne var ki bu tanımdan, bir ideoloğun her durumda açık-seçik ya da bilgiye dayalı düşünce biçimleri geliştirdiği anlamı çıkarılmamalıdır. İdeologlar savundukları fikirlerin doğruluğunu ya da yanlışlığını tartışmaktan ziyade onların yeniden üretimi ve genel kabulü ile ilgilenirler. Bir ideolojik söylemin kendini üretmesi de zaten bu döngüsellik sayesinde olmaktadır. Diğer bir ifadeyle toplumsal yaşamdaki “anlam, gösterge ve değerlerin üretimini” (Eagleton, 2005:18) sağlayacak şekilde fikirler ortaya atan ideologlar (bir kişi, zümre ya da paradigma), hem bu anlamlar silsilesi içinde yoğrulmakta hem de yeni fikirler ortaya atacak potansiyele ulaşmaktadırlar. Bu sayede hem ideoloji, hem ideologlar döngüsellik içinde yeniden üretilmektedirler.

İdeologların ideoloji kavramı içindeki işlevini tespit ettikten sonra, onları ideoloji taşıyıcılarından da ayırmak gerekmektedir. Zira ideolojik bir dille konuşan her kişi, bir ideolog olarak görülemez. İdeologlar, ideolojilerin üretim sürecine yaptıkları özgün katkılarla tanımlanırlar. Gramsciyen organik aydınlar anlamında ideoloji taşıyıcıları ise, söz konusu ideolojiyi yayan, başkalarına ileten, kendi de bu çerçevede ideolojinin konusu olan kişiler veya sistemlerdir (Gramsci, 2011).

İdeolojiye ilişkin bu çok genel tanımın ardından İslamcılığı bir ideoloji olarak tanımlamak gerekirse,² İslamcılık, İslami anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci olarak ifade edilebilir. Bu anlamlandırma süreci içinde ahlaktan, siyasete, sanattan, bilime tüm toplumsal kategorilerde belli bir bakış açısı, bir düşünce kalıbı hüküm sürmektedir. Örneğin türban bir İslamcı için bez değil, kamusal alan ile özel alanı ideal olarak bütünleştiren bir aygıttır; çember sakal yüzdeki tüy değil, bir fikrin yandaşlığının göstergesidir; en radikalinden heykel bir sanat dalı değil, puta tapınmadır.³

Anlamaların politik dile tercümesi itibariyle Türkiye’de siyasal İslam’ın bir ideoloji olarak ortaya çıkışı ile ilgili olarak ise iki farklı görüş bulunmaktadır: Bunlardan ilkinde göre İslamcılık, II. Abdülhamit döneminde bir devlet siyaseti olarak güdülmüş ve bu siyasete konu olan sembol ve uygulamalar zamanla ideolojik bir yapı kazanmıştır. İkinci görüşe göre ise II. Abdülhamit’in İslam birliğini teşvik eden ve İslami unsurları ön plana çıkaran siyasetinin gerisinde, İslam dünyasını bütünleştirme amacı değil, devletin dağılmasını önleme ve Batı emperyalizmine karşı direnç gösterebilme gayesi yatmaktadır (Ocak, 1999: 66-67). Bu perspektiften II. Abdülhamit’i ilk İslamcılık ideologlarından saymak mümkün değildir. Türkiye’de İslamcılık özellikle Sırat-ı Müstakim- Sebillürreşad gazetesi etrafında toplanan bir dizi düşünürün görüşleri çerçevesinde şekillenmiştir.

Bu görüşlerden hangisi gerçeğe daha yakın olursa olsun, İslamcı ideolojinin tarihi açısından bakıldığında II. Abdülhamit döneminin özel bir öneme sahip olduğu açıktır. Zira bu dönemde halifelik makamına ve ülkenin dini rengine yapılan vurgu, dinin ideolojikleşmesi yolunu hazırlamıştır. Öte yandan Türkiye’de İslamcılık akımının gelişim çizgisini belirlerken, dünyadaki İslam ideologlarının payını, etkisini hesaba katmak gerekmektedir. Özellikle Mısır ve Hint İslamcılığının etkisi altında gelişen Türk İslamcılığının kökenleri, Cemaleddin Afgani, M. Abduh, Reşid Rıza, Muhammed İkbâl, S. Ahmed Han gibi çağdaş İslam fikriyatının temsilcilerine uzanmaktadır. Sırat-ı Müstakim (Sebillürreşad) gazetesi yazarlarının “fikri babaları” da bu kişilerdir. Söz konusu dergiler çerçevesinde ele alınan görüşler “yeniden asıl kaynaklara dönüş, içtihad kapısının açılması, emperyalizme karşı mücadele ve İslam birliği, hükümete karşı vatandaşların haklarının yeniden tespit edilmesi, eğitim-öğretimin ıslahı, cehaletle, bilgisizlikle ve taklitle mücadele” temel başlıklarında sıralanmaktadır (Alper, 1993). Dönemin önemli İslamcı yazarları arasında Manastırlı İsmail Hakkı, Bereketzade İsmail Hakkı, Ahmet Naim, Mehmet Akif, Eşref Edip, Bursa Mebusu Tahir Bey, Kazanlı Halim Sabit, Ahmed Hamdi (Aksekili) yer almaktadır. Sonradan bunlara Musa Kazım, Mehmed Şemseddin Günaltay, Halim Sabit gibi ikinci kuşak İslamcılar da katılmıştır. Bu dönemde Sırat-ı Müstakim dışında İslamcı fikirleri yayan İslam Mecmuası, Beyanu’l-Hak ve Volkan gibi başka İslamcı gazetelerin

de bulunduğunu belirtmek gerekir. Örneğin Sada-yı Hak geleneksel İslamcılığı savunurken, Ceride-i İlmiye üst düzeyde medrese ilmini yaymakta, Mahfil ise İslam'a tasavvuf açısından yaklaşmaktadır. Dolayısıyla İslami düşünce içinde saf bir bütünlükten söz etmek mümkün değildir. Aslında İslamcı düşünce içinde bu yıllarda başlayan ayrışmanın, Türkiye İslamcılığının tüm tarihine sirayet ettiği söylenebilir. Kur'an ve sünnet emirlerinin değiştirilmeden uygulanmasını, bu emirlerin her çağa uyabilecek nitelikte düzenlendiğini savunan gelenekselciler ile içtihad kapılarının açılması fikrini savunan modern İslamcılar arasındaki ayrılık, İslamcılık içi tartışmaların asıl kaynağını oluşturmaktadır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise İslamcılık için yepyeni bir dönem başlamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlamak üzere 1945'e dek devam eden süreçte İslamcılar, fikri mücadeleden çok varolma mücadelesi vermişlerdir. Hilafetin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, vakıf gelirlerine devletçe el konulması, Latin harflerinin kabulü, "devletin resmi dini İslam'dır" ibaresinin anayasadan çıkarılması, laiklik prensibinin kabulü, ezanın Türkçe okunmasının yasalaşması gibi devrimler bir yandan İslamcı ideologları varolma savaşına iterken, bir yandan da halk ile yönetici kadrolar arasında mesafenin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Aslında yönetici elitin yapmaya çalıştığı bir yandan "dini ıslah projesi ile ulusal İslam" yaratmak (Duman, 1997: 24) bir yandan da din etrafında örgütlenmiş cemaatlerin oluşumunu önlemektir (Aktay, 2005a). Ne var ki yüzyıllar boyunca merkezi bir İslam devleti tarafından yönetilmiş uyrukların gündelik yaşamlarına direkt olarak tesir eden bu köklü değişiklikler yönetici elitin dinsizlikle suçlanmasına, İslam'ı yok etmeye çalışmakla itham edilmesine neden olmuştur. Kemalist devrimlerin dini yaşamın her alanından dışlayıcı tutumu, dönüşümün ülkenin genelinde homojen bir şekilde içselleştirilmesini önlemiştir. Bu dönemdeki İslamcı ideologlar ise hilafetin kaldırılması ile adeta "yurtsuz" kalmışlardır (Aktay, 2005b: 68-95). Zira İslam dünyasını birleşmeye çağırabilecekleri bir merkez kalmamıştır. Bu yurtsuzluğun verdiği psikolojik baskı altında kimileri kendi köşelerine çekilirken -Said Nursi, Mehmet Akif Ersoy- kimileri de Kemalizm'in milliyetçiliği destekleyen siyasetinden beslenen Türkçülük akımının kanatları altında fikri yaşantısına devam etmiştir. Bu dönemde İslamcılar özellikle Türklük ile İslami kimliğin ayrılamaz parçalar olduğu vurgusu üzerine yoğunlaşmışlar, kimi Türkçüleri de bu mecraya çekmeyi başarmışlardır.

Tarihin bir cilvesi olsa gerek, II. Dünya Savaşı'na giden süreçte ve savaş yıllarında Türkçülerin yükselen sesleri savaş ertesinde müttefik kuvvetlere bir jest olarak yargı yoluyla kısılmıştır.⁴ Öte yandan "Sovyet tehdidine" karşı "bir yeşil hat" çizilmesi fikri yaygınlaşmış, böylece zayıflatılan Türkçülüğe karşılık İslami ideoloji yeniden kuvvetlenmeye başlamıştır. İç siyasette ise Demokrat Parti'nin iktidara

gelmesi Türkçülerle İslamcıların ayrışması sürecine, İslamcıların Türkçülerden bağımsız olarak seslerini yükseltmeye başlamasına katkı sağlamıştır –ki bu dönemdeki ayrışmanın nedenleri ideolojik olmaktan ziyade reel politiktir/konjonktürelidir-. Demokrat Parti'nin siyasal söyleminde dini temalara olan vurgusu ve dini reformlara verdiği ağırlık, CHP iktidarı döneminde baskılanan İslamcı taleplerin yeraltından çıkmasına neden olmuştur. Aslında DP reformları -sözgelimi ezanın yeniden Arapça okunması- bir şeriat düzenini tesis etme amacından ziyade, dine yeni bir rol -demokratik denetimin ölçütlerinden biri olma rolü- biçme gayesiyle yapılmıştır (Mardin, 2007b: 127). Ancak bu durum CHP'nin dinsiz parti olarak damgalanmasına, böylece “dinli-dinsiz parti ayrışmasının gerçekleşmesine” (Tunaya, 2007: 196) engel olamamıştır. Türkiye'nin ekonomik ve sosyolojik yapısı ile yakından ilişkisi olan bu gelişmeler, dinin Türk toplum yapısında önemli bir belirleyici öge olduğunun da kanıtıdır. Uluslararası konjonktürün yarattığı koşullardan beslenerek, taban desteğini arkasına alan İslamcılık akımı bu dönemde bir ivme kazanmıştır. Demokrat Parti'nin CHP'ye karşı yeterince muhalefet yapmadığı gerekçesiyle DP kadroları içinden çıkan bir grup siyasetçinin kurduğu Millet Partisi ise, belirgin bir dini vurguyla İslamcılığın siyasal bir parti tarafından -üstü kapalı da olsa- temsil edilmesinin ilk habercisi olmuştur. CHP ise iktidarda olmadığı dönemde daha önce uyguladığı dine yönelik politikanın bir özeleştirisini yaparak özellikle seçim propagandalarında İslami öğelere daha fazla meyleder olmuştur (Duman, 1997: 45). Ne var ki bu süreç, 27 Mayıs 1960 darbesi ekseninde kesintiye uğramıştır.

İslamcılık akımının 1960 darbesi sonrası koşullarda gerilediği söylenemez. “Özgürlükçü bir anayasa” olarak addedilen 1960 Anayasası'nın sağladığı fikir hürriyeti koşullarında çoksesli bir ortamın vuku bulunduğu aşikârdır. Muazzam ölçülerde yükselişe geçen sol ideolojinin yanında, ülkücü ve İslamcı akımlar dönemi karakterize eden fikri ayrışmanın köşe taşlarıdır. Bu dönemde İslamcılık ile ülkücülük arasında başlayan flört ise, özellikle MHP'nin seçmen tabanını artırma yöneliminden motivasyon almıştır. Türk siyasi tarihinin garip bir cilvesi olarak, bir zamanlar varolmak için milliyetçilere ihtiyaç duyan İslamcılara karşılık, bu dönemde milliyetçiler İslamcı ideolojinin kitlesine ihtiyaç duymuşlardır. Bu çerçevede Türk-İslam sentezi fikri MHP'nin parti programına girmiş, böylece İslamcılarla ülkücüler aynı platformdan halka seslenir olmuşlardır. Öte yandan 1970'te Necmettin Erbakan önderliğinde kurulan Milli Nizam Partisi daha radikal İslamcıların temsil edildiği bir platform olarak siyasal arenaya çıkmıştır. 1972'de MNP, Milli Selamet Partisi adını alırken, 1977'de Necip Fazıl “Erbakan'dan ümidini kestiğini” açıklayan bir demeç vererek MHP'yi desteklediğini açıklamıştır. Bu olaydan sonra da MHP ile İslamcı ideoloji arasındaki flört ilerlemiş, hatta MHP içinde Muhsin Yazıcıoğlu grubunun

başını çektiği grup, MHP'nin daha "yeşil" bir siyaset izlemesi için muhalefet eder olmuştur. Türkiye'yi 1980 darbesine sürükleyen ideolojik karmaşa içinde İslamcılık hem fikri, hem de siyasi platformda ses getirir bir güç olarak kendine sağlam bir yer edinmiştir.

1980 darbesi sonrası gelişmeler ise Türkiye'de İslamcılık açısından "altın çağ" olarak nitelendirilebilir. 1979 İran İslam Devrimi'nin uluslar arası arenada yarattığı etkilerle birlikte güçlenen "yeşil hat", Turgut Özal döneminde liberal politikaların önünün açılması, iktidara mensup ya da talip siyasi kadroların tarikat liderlerine, şeyhlere meyketmesi, İmam-Hatip Liseleri'nden mezun öğrencilerin %40 gibi büyük bir çoğunlukla siyasal bilgiler eğitimi olarak devlet yönetiminin üst kademelerinde önemli görevler alması gibi konunun sınırlarını aşacak pek çok etkenden dolayı giderek güçlenmiştir. Bu durum MSP'nin, 1980 sonrası adıyla Refah Partisi'nin giderek yükselen oylarından, en nihayetinde Refah-Yol hükümetinin kurucu ortağı olmasından anlaşılabilir. Nihai aşamada Refah Partisi'nin 2002 yılında kapatılmasından sonra, Milli Görüş Hareketi'nden gelen kadroların AK Parti'yi kurarak tek başına iktidara gelmesi ve cumhurbaşkanlığı makamını elde etmesi -her ne kadar parti programında liberal-muhafazakâr bir portre çizse de- İslamcı ideolojinin siyasi arenada, dolayısıyla ekonomi, basın ve kültür alanlarında elde ettiği başarıyı göstermektedir.

Aktif siyasi arenadaki Türkiye serüveni kaba hatlarıyla burada resmedilen İslamcılık akımı, fikri özgünlük ve zenginlik bağlamında siyasi platformda gösterdiği başarıyı elde edememiştir. Türk İslamcılığının Hint ve Mısır kaynaklarından beslenen düşünsel temelleri, siyasal konjonktürdeki değişimlere paralel olarak zaman zaman ince manevralar yapsa da, nihai aşamada yaklaşık yüz yıllık tarihinde belli başlı temalara değinmekle yetinmiş, siyasal-kültürel-ahlaki sorunları da bu temalar ışığında yorumlamıştır. Bu bağlamda genel bir okumayla İslamcılığın kültürcü bir hareket olduğu söylenebilir. Nitekim tüm İslamcılar, "bilinçli Müslümanlar oldukları"ni iddia ederek, henüz Müslüman sıfatını hak etmeyen bir topluma bilinç aşımaya çabalamaktadırlar (Çınar, 2005:33). Bu bilinçlendirme misyonu veri olmak koşuluyla, Cumhuriyet Dönemi İslamcı düşünürlerinin vurgu yaptığı bazı ana başlıklar mevcuttur. Bu ana başlıklar Türkiye İslamcılığını karakterize etmektedir.⁵ Öte yandan Türk İslamcılığının milliyetçilik, muhafazakârlık gibi akımlara kolayca eklenilebilmesinin nedeni olarak onun Sünni karakteri gösterilebilir (Duran, 2005: 130). Nitekim Sünni İslam, muhafazakârlık ve milliyetçilik her dönemde ortak bir paydada, devletin muhafaza edilmesi amacıyla birleşmektedirler. Devletin bekasına bir tehdit olarak addedilen komünizm de, üç akımın mücadele ettiği müşterek dava olarak belirmektedir. Nihai aşamada sağın katı formu olarak milliyetçilik, gaz formu olarak muhafazakârlık, sıvı biçimi olarak da İslamcılık sürekli hal değiştirmekte,

özellikle İslamcılık “kap değiştirme ve mecra bulma” gücünün yüksekliğiyle göz doldurmaktadır (Bora, 2007: 8). Onun bu akışkanlığı ve her duruma ayak uydurma kabiliyeti, II. Meşrutiyet’ten bugünlere dek güçlenerek gelmesini sağlayan bir özellik olarak dikkate alınmalıdır. Yine bu özelliğin bir parçası olsa gerek, İslamcılığın kabul görmüş çok genel fikri köşe taşlarından söz etmek mümkündür. Bunlar arasında, nüanslar saklı kalmak koşuluyla;

- İslami kaynaklara, inanışlara duyulan büyük güven
- Asr-ı Saadet’e duyulan özlem
- “Neden İslam dünyası bir zamanlar medeniyetin beşiğiymiş, sonradan Batı karşısında gerilemiş ve sömürgeleştirilmiştir?” sorusuna yanıt aranması.
- İlerleme fikrine duyulan inanç; ancak Batı tarzı ilerlemeciliğin reddi.
- Her sırrın, her hikmetin ve ilerlemeyi sağlayacak olan kaynağın-gücün Kur’an ve Sünnet’te bulunduğu olan inanç
- Söz konusu kaynakların yorum ve uygulamasında sezgi ve inanca olduğu kadar akla verilen önem
- Kur’an ve Sünnetin hurafe ve batıl inançlardan arındırılması, onların saf hallerinin açığa çıkarılması
- Tasavvufun ıslahı (Kara,1986),
- Saflaştırılmış Kur’an ve Sünnet ritüellerinin açacağı yolda İslam dünyasının terakki yoluna sokulması
- İctihad kapısının açılarak İslam’ın gereklerinin günün şartlarına uydurulması
- İslami eğitim ve bilinçlendirmeye verilen önem
- Kemalist devrimlerin eleştirisi ve onlara karşı muhalefet
- İslam dünyasının bir gün yeniden çok güçlü olacağına duyulan inanç
- Emperyalizmle mücadele
- Dar-ül Harp koşullarındaymişçesine siyaset güdülmesi (Manaz, 2005: 656-679),
- Cihadın çok geniş ve kapsamlı şekilde anlaşılmasını sağlamak (Kara, 1986),
- Batı’ya karşı İslam ülkeleriyle işbirliği
- Nihai aşamada Türkiye merkezli bir İslam birliğinin kurulması, sayılabilir.

Cumhuriyet dönemi İslamcılığının bu başlıklar altında sıralanan ana temalarına Sait Halim Paşa da listeye dahil edilirse, Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Şemsettin

Günaltay gibi kişilerin fikirlerinde rastlamak mümkündür. Ne var ki bu şahsiyetlerin fikirleri arasındaki nüansları yok saymamak gerekmektedir. Örneğin Gökalp sadece bir İslamcı olarak zikredilemez. Öte yandan dinle devleti ayırma, dinle Doğu'yu ayırma, Batı kültürü ile İslamı sentezleme gibi özel fikirlere de sahiptir (Alperen, 2003: 307). Aynı şekilde Günaltay bir yandan Batılı anlamda moderniteyi savunurken bir yandan da Avrupalı devletleri emek ve toprak sömürgeciliği yaptıkları gerekçesiyle eleştirmektedir (Alperen, 2003: 338-352). Bu sayılan İslamcı düşünürlerin dışında sosyalist İslamcı Nurettin Topçu'yu da ideolojik İslam'ın özgün figürlerinden biri olarak kaydetmek gerekmektedir.

Tam da bu noktada, çalışmanın ana konusunu oluşturan Necip Fazıl'ın yukarıdaki ortak paydaları paylaşan, ancak kendine özgü fikirleri de olan bir İslamcı ideolog ve/ veya bir araştırmacı mı yoksa bir ideoloji taşıyıcısı mı olduğu sorusu, hem İslamcılığın Türkiye'deki bu serüveni hem de Necip Fazıl'ın kişisel çalışmaları göz önüne alınarak yanıtlanabilecek bir sorudur. Bu nedenle Türkiye İslamcılığının büyük resmi içinde Necip Fazıl'a özgü olan kare, şaire ait biyografik ve düşünsel dönemeçlerle birlikte bir sonraki bölümde filtrelenecektir.

Necip Fazıl ve Büyük Doğu Düşüncesi⁶

Hayatı ve Büyük Doğu İdeali

Siyasal İslam denildiğinde akla gelen isimlerden biri olan Necip Fazıl, bu ününü edebi kişiliğinin yanı sıra, ilginç denilebilecek yaşam öyküsüne ve kendisi ile birlikte anılan Büyük Doğu İdeali'ne borçludur. Bu nedenle Necip Fazıl'ın fikir hayatına geçmeden önce, yaşam öyküsüne kaba hatlarıyla da olsa değinmek onu anlamak açısından yerinde olacaktır.

26 Mayıs 1904'te, İstanbul'da büyük bir konakta doğan Necip Fazıl, birçok şiirinin ana imajını ve ruhî kaynağını teşkil eden “yakıcı bir hayal kuvveti, marazi bir hassasiyet, dehşetli bir korku” şeklinde özetlediği ve hastalıktan hastalığa geçtiği ilk çocukluk yıllarını, çocukluk hâtıralarının kaynaştığı bir “tütsü çanağı” olan, büyükbabasına ait Çemberlitaş'taki konakta geçirmiştir. İlk öğrenimini Fransız Papaz Koleji, Amerikan Koleji, mahalle mektebi gibi çeşitli okullarda tamamladıktan sonra, 1916'da Bahriye Mektebi'ne girmiştir. Aldığı bu askeri eğitimin Büyük Doğu İdeali çerçevesinde düşündüğü devlet modelinin tasarımında etkili olduğu söylenebilir. Ne var ki, bu okulu son sınıfta terk etmiş, 17 yaşında, o günkü adıyla “İstanbul Darülfünunu Edebiyat Medresesi Felsefe Şubesi”ne girmiştir (1921). İlk şiirlerini de bu dönemde Yeni Mecmua'da yayınlayan (1922) Necip Fazıl, aynı yıllarda Sorbonne Üniversitesi Felsefe bölümüne başlamıştır (1924). 1925'te ise ilk şiir kitabı *Örümcek Ağlı'nı*

bastırmıştır. Yurda döndükten sonra Osmanlı Bankası, İş Bankası gibi kurumlarda çalışmıştır. Bu dönem Necip Fazıl'ın tam bir bohem hayatı sürdüğü yıllardır. Fikret Adil'in Beyoğlu, Asmalımescit Sokağındaki pansiyon odasının "kafadar" sakinleri arasında Peyami Safa, İbrahim Çallı, Mesut Cemil, Elif Naci, Eşref Şefik gibi isimler vardır (Çebi, 1987: 22). Bu dönem aynı zamanda onun şiddetli depresyon atakları geçirdiği yıllar olarak zikredilmektedir. Belki de bu bunalım döneminin ürünleri olarak, 1928 yılında *Kaldırımlar*, 1931'de *Ben ve Ötesi* adlı şiir kitaplarını yayınlamıştır. Bu kitaplar ona büyük bir şöhret getirmiştir.

Onun hayatındaki en ilginç anekdotlardan biri hiç kuşkusuz 1934'de bir akşam evine dönmek için bindiği "Şirket-i Hayriye" vapurunda karşısına oturan ve gözlerini ondan ayırmayan, o güne kadar hiç görmediği, bir daha da göremeyeceği bir adamın, ona, Abdülhakîm Arvâsi'nin adresini vermesidir. *O ve Ben* adlı otobiyografik eserinin de ana teması olan bu tesadüfi olaydan sonra, onu zaman zaman yoklayan sinirsel krizler şiddetlenmiştir. Aynı eserde buhranlarının 1934-1943 yılları arasına yayıldığından söz etmektedir (Kısakürek, 2006). Ne var ki bu sinirsel krizleri olayın "gizemine" bağlamak indirgemeciliktir. Zira Necip Fazıl'ın çocukluktan beri bunalımlı dönemler geçirdiği ve Bergson felsefesiyle yakından tanışık Kaldırımlar şairinin daha önceki dönemlerde de felsefi-psikolojik düşüşler yaşadığı bilinmektedir.

Yaşadığı buhranlı günlerden sonra Arvâsi'nin de etkisiyle İslamcı bir şair olarak eserler vermeye başlamış, bu devrinin ilk yapıtı *Tohum*'u 1935'te kaleme almıştır. Söz konusu değişimle halk şiiri havası ve motiflerinden, bilinmeyen bir âleme kanat açmış, mistik ve metafizik büyü ile sembolleşen şiirler vermeye başlamıştır (Çebi, 1987: 335). 1936'da Celal Bayar'ın temin ettiği ilanlar yardımıyla çıkardığı ve 16 sayı sürdürdüğü *Ağaç* dergisinde dönemin önde gelen entelektüellerini çatısı altında toplamıştır. 1938 senesinin başlarında *Ulus Gazetesi* yeni bir milli marş için yarışma düzenlemiş, Necip Fazıl bu müsabakayı "Büyük Doğu Marşı" adlı eseriyle kazanmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı marş, resmîyet kazanamamıştır. Aynı yıl içinde köşe yazarlığına başlayan Necip Fazıl, *Haber*, *Son Telgraf* gibi gazetelerde çalışmıştır. Zamanın Maarif Vekili Hasan Âli Yücel tarafından Ankara Devlet Yüksek Konservatuarına öğretim görevlisi olarak tayin edilmesi, Robert Kolej'inde edebiyat öğretmenliği yapması onun İslami kimliği düşünülüğünde ilginç anekdotlar olarak göze çarpmaktadır.

1942 yılında yazdığı bir yazı nedeniyle ilk mahkûmiyetini alan Necip Fazıl'ı siyasal bir simge olarak ikonlaştıran önemli özyaşamsal hususlardan biri de, arkası gelecek olan bu fikri/siyasi davalardır. Nitekim bu tarihten ölümüne dek geçen sürede hakkında verilmiş mahkûmiyet kararlarının toplamı 101 yılı bulmuştur. Hakkında açılan bu davaların gerekçeleri genelde "rejime itaatsizlik, neşir

yoluyla hakaret, dini istismar, anayasa tarafından nitelikleri belirlenmiş rejimi devirmek yolunda propaganda, Türklüğe hakaret” gibi hususlara dayanmaktadır.

Necip Fazıl ile birlikte anılan Büyük Doğu İdeali'nin neşriyat organı Büyük Doğu ise, 1943 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Gazete dönem dönem kapatmalara rağmen, günlük, haftalık ya da aylık olmak üzere yayın hayatına 36 yıl devam etmiştir. Büyük Doğu'nun çıkmadığı bir dönemde ise 3 sayılık mizah dergisi Borazan'ı çıkarmıştır. 1948'de fikri ideallerini halka yaymak üzere Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmuştur. Yeni İstiklal ile Çetin Emeç'in sahibi bulunduğu Son Posta gazetesi, yazılarını yayımladığı diğer organlardır. 1963 ilkbaharında ise Necip Fazıl'ın hayatında konferanslar dönemi açılmıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde konferanslar düzenleyen Necip Fazıl, *İdeolocya Örgüsü'ndeki* fikirlerini halka bire bir anlatma fırsatı bulmuştur.

1976'da, dergi-kitap şeklinde, 1980 yılına kadar 13 sayı sürecektir “Raporları,” 1978'de de son devre Büyük Doğu dergisini çıkarmıştır. 26 Mayıs 1980'de Türk Edebiyat Vakfı tarafından “Şairler Sultanı” ve 1982 yılında yayınlanan “Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu” isimli eseri münasebetiyle de “Yılın Fikir ve Sanat Adamı” seçilmiştir.

1981 yılının başlarında evine, hatta küçücük odasına kapanan edip-siyasetçi, 1983 yılında vefat etmiştir. Halihazırda konuşmaları ve konferansları dâhil basılı 70 (Kısakürek, 1994) kadar eseri bulunmaktadır.

Buhranlı bir çocukluktan bohem bir gençlik dönemine geçen, ardından travmatik bir şekilde koyu bir İslam ideoloğuna soyunan Necip Fazıl, İslamcı camiada saygıyla anılmasına neden olan eserlerini, bu son kimliğiyle kaleme almıştır. Özellikle *İdeolocya Örgüsü* adlı eseri onun siyasal fikirlerini tespit etmek ve çok sayıdaki eserinde dillendirilen düşünceleri derli-toplu bir şekilde özetleyebilmek açısından önemlidir. Zira bu eser, hem Büyük Doğu İdeali'ni ayrıntılı bir şekilde ele alışıyla, hem de kendisinden önce ve sonra Necip Fazıl'ın kaleme aldığı yapıtlara yaklaşımımıza sistematik bir çerçeve çizmesiyle merkezi bir önemdedir. Bu itibarla *İdeolocya Örgüsü'nün* temel meselelerine ve içeriğine değinmek yerinde olacaktır.

İdeolocya Örgüsü'nde her şeyden önce, Büyük Doğu kavramının anlamı, içeriği ve aktüel hayata tatbiki anlatılmaktadır. Bu itibarla Büyük Doğu aynı zamanda Necip Fazıl düşüncesinin en önemli anahtar kavramı olarak nitelendirilebilir.

Büyük Doğu adının çağrıştırdığının aksine mekândan çok zamanla ilintili bir kavramdır. Necip Fazıl Büyük Doğu'nun bir ideal olduğundan ve bu idealin iç dünyalarımızdan dış çevremize yansıtılacak bir dönüşümü karşıladığından

söz etmektedir. Bu nedenle “Doğu” coğrafi bir terim olarak değil, içsel aydınlanmanın yansıttığı ışık ve çağrışımları bağlamında ele alınmalıdır. Bu içsel aydınlanmanın fikri ve içtimai temelleri ise, İslam’da yer almaktadır. Diğer bir deyişle İslam’ı “olması gerektiği” şekilde anlayıp, onu içselleştirmek Büyük Doğu idealinin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan, İslam’ın ve diğer semavi dinlerin coğrafi anlamda Doğu’dan çıkmış bulunması, bölgesel anlamda da Doğu kavramına bir anlam kazandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle İslam evrensel bir din olduğu için aslında her yer Doğu’dur; Batı denilen yerler dahi İslam dininin kuşatıcılığında erimektedir. Bununla birlikte Batılıların kavramsallaştırmaları neticesinde ortaya çıkan Doğu/Batı tezdadı illa ki alınmak isteniyorsa, aydınlanmanın İslam’ın hayat bulduğu merkezlerden, diğer bir deyişle Doğu’dan başlayacağı anlaşılmalıdır. Ne var ki daha önce belirtildiği üzere Necip Fazıl’ın büyük doğu aydınlanması, Bergsoncu felsefenin izleriyle mekândan çok zamana, tasavvufi düşüncenin etkisiyle de dıştan çok içe doğru bir yolculuk olarak algılanmalıdır.

Bu itibarla Büyük Doğu idealini gerçekleştirmek üzere yapılacak seferler ilk etapta sınır ötesine değil, kendi içimize doğru olacaktır. İslam’ı saptırılmamış, bozulmamış anlamıyla kavradığımızda Batılı anlamdaki modernitenin dayattığı kavramsal ikilikler ortadan kalkacak, İslam’ın -dolayısıyla insanlığın- aydınlık dönemine geçilecektir. Zira her türlü hakikatin, gerçeğin, gayenin ve güzelliğin kaynağı Allah’tır ve onun sırrı da İslam dininde yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Necip Fazıl’a göre milliyet davaları anlamsızlaşmaktadır. İlla bir millet davası güdülecekse, onun adı İslamiyet olmalıdır. Zira ırk, dil, kültür gibi özelliklere göre tasnif edilen milliyetçilik biçimleri şeklidir ve özü değil, kabuğu ifade eder. Necip Fazıl, Büyük Doğu’nun ilk sayısında da ırkçılığa olan karşıtlığını açıkça ifade etmiştir (Koçak, 2002: 603). Bu aşamada belirtmek gerekir ki Necip Fazıl’ın *İdeolocya Örgüsü’nde* ve Büyük Doğu’da tarif ettiği İslam milliyetçiliği, düşün yaşamının bütünlüğü ele alındığında pür-i pak olarak kalmamıştır. Diğer bir ifadeyle milliyetçiliği de önemli bir dava olarak benimsediği bilinmektedir. İslamcılık ile milliyetçilik arasında gidip gelen pek çok insan gibi Necip Fazıl’ın İslamcılığı da özellikle 1979 İran devrimiyle Türkçü sınırlarına erişmiştir (Akgün ve Çalış, 2002, 96). Bununla birlikte onun milliyetçiliği ırkın, dilin yanında İslam’ı ikincil bir mesele olarak gören milliyetçiliklerden ayrılmaktadır. Türklük ile İslam’ı ayrılmaz elementler olarak ele alan görüşlere yakındır. Dolayısıyla Necip Fazıl’a göre güdülecek bir milliyet davası ile İslami dava arasında çapraz kesişme yoktur. Öte yandan *İdeolocya Örgüsü’nde*, milliyet davasını “kabuğun dışı” olarak betimlediği satırlarla ikircikli olarak Türkiye’ye Büyük Doğu İdeali’nin gerçekleşmesinde öncü ülke, Osmanlı Devleti’nin mirasçısı olması hasebiyle de Türklere özel kavim muamelesi yapmaktadır.

Necip Fazıl, Büyük Doğu İdeali'ni kavramsallaştırdıktan sonra, Batı fikriyatının ve "saptırılmış" İslamiyet'in bir eleştirisini sunmaktadır. Necip Fazıl'a göre, Batı akla verdiği önemle maddeye hâkim olmasını bilmiştir belki ama ruhunu yitirmiştir. Bu nedenle de Batılı toplumlar büyük bir ahlaki krizin eşiğindedir. Necip Fazıl'a göre akla bu kadar değer vermek en büyük akılsızlıktır. Ruhsuz bir beden ona göre hiçbir şeydir. Buna karşılık İslam toplumları maneviyatçı özünü kaybetmemiştir; ancak İslam'ı yanlış yorumlayan kaba softalar, yobazlar, taklitçi "reformizmacılar" yüzünden İslami düşünce içinde barındırdığı potansiyeli gerçekliğe aksettirememiştir. Zira Necip Fazıl'a göre aya gitmenin de, atomu parçalamanın da gerektirdiği bütün fenni ilerlemeye olanak açacak aydınlanmacı düşünce, bizzat Kur'an'ın içinde yer almaktadır. İslam, "komünizma, liberalizma ve faşizmanın" en iyi taraflarını daha bunlar ortada yokken kendi içinde sentezlemiş, iktisadi problemlere zekat ve faiz konusunda getirdiği hükümlerle en kökten çözümü sağlamıştır. İslam böylesi bir cevher ve gaye iken, onu yanlış okuyup, Doğu'yu Batı karşısında aciz duruma sokanlar ise, İslam'a İslam'ın düşmanlarından daha fazla zarar vermişlerdir.

Necip Fazıl'a göre, Büyük Doğu Düşüncesi Anadolu topraklarında hayat bulacaktır. Çünkü İslam'ı bütün dünyada hak ettiği şekilde savunacak potansiyele sahip en önemli kavim, tarihçesi ve mirası nedeniyle Türklerdir. Bu nedenle bir İslam toplumu olarak Türklere aynı eserde ayrı bir yer vermektedir (Kısakürek, 1994: 32,40, 58,168)

Yine şaire göre Türk tarihi, Türklerin Müslümanlaştığı 6-7. asırlardan itibaren başlamaktadır. İslamiyet'in şahlanışını da ifade eden Osmanlı İmparatorluğu ise Kanuni dönemine kadar Müslümanların Batı karşısındaki üstünlüğünü ortaya koymuş, onları hak ettiği şekilde taçlandırmıştır. Ne var ki, Kanuni ve sonrasında başlayan süreç İslam dünyası için tam bir yıkım olmuştur. Kanuni, şeyhülislamı divandan çıkarmakla tarihi bir hata yapmış, ardından Rönesans'ı takip edemeyen Osmanlı ve İslam dünyası adım adım gerilemeye başlamıştır. Gerileme, Kanuni'den itibaren olmak üzere 400 senelik bir bekleyişi, büyük bir İslam inkılabı bekleyişini beraberinde getirmiştir. Bu 400 yıllık bekleyiş devresi, 4 bölümlüdür: Sarı Selimden Tanzimat'a kadar 273 sene, Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar 69 sene, Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Harbi mütarekesine kadar 10 sene, İstiklâl Savaşı'ndan o güne kadar ise 57 sene. Bekleyişin ilk kısmında kabuk, yani İslam mevcuttur, ancak onun özü yitirilmiştir. Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet bölümleri ise, kendi benliğimizi resmen kaybetmeye başlayış ve bunu her ân derinleştire derinleştire nihayet son hadde çıkarış safhası olarak görülmektedir. Özellikle Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri kaba bir Batı taklitçiliğinden, özümüzü yitirmekten başka bir şey ifade etmemektedir. Bu gidişe dur diyebilmek ve Batı'nın ilmi gelişmelerini takip edebilmek için onların

kanunlarını, giysilerini, harflerini almak yerine akli İslam ruhu ile sentezleyip, onu kendi usullerimize göre uygulamamız gerekmektedir. Bu nedenle de dini doğru yorumlamamız, yobazlığa veya taklitçiliğe meydan bırakmadan bir İslam inkılabı gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bu İslam inkılabı ise özetle “içte tasavvufi, dışta şeriatçidir.” Eserin genel ruhuna işlemiş bu fikir, Doğu ideali tasavvufi aydınlanmanın şeriatla bütünleştirilmesi yoluyla gerçekleşecek büyük bir insanlık gayesi olarak görülmelidir (Kısakürek, 1994: 58,59).

Bu noktada Necip Fazıl, Büyük Doğu mefkûresinin en ince detaylarına kadar topluma uygulanmasını emir-yasaklarla bir takım kurallar çerçevesinde ortaya koymaktadır. Bu idaredeki temel kıstas İslam’dır elbette. Ancak, kuralları saptayıp ortaya koyan Necip Fazıl, yani reistir. Büyük Doğu mefkûresinin temel prensipleri ise; ruhçuluk, keyfiyetçilik (öze, halis olana, hak olana dönme), şahsiyetçilik, ahlakçılık, milliyetçilik, sermaye ve mülkiyete tedbircilik, cemiyetçilik, nizamcılık, müdahaleciliktir. Bu açıklamalar ışığında Büyük Doğu’yu; Türkiye merkezli, bütün İslam dünyasını kucaklayan Afro-Avrasya ruhuna vurgu yapan ve beslenme kaynağı İslam olan bir kurtuluş mefkûresi olarak görmek mümkündür.

Necip Fazıl, yine İdeolocya Örgüsü adlı eserinde toplumun yönetim mekanizmasını ve bu mekanizmanın yetkili organ ve liderlerini görevde kalma süresi ve vasıflarıyla birlikte zikrederek, detaylandırmaktadır. En önemli kurumlar; “Yüceler Kurultayı, Başyüce ve Başyüce Vekili, Başbuğ, Yüce Din Dairesi, Halk Divanı, Başyücelik Akademiyası”dır. Başyücelik makamı devlet başkanlığı makamına denk gelmektedir ve bir yasama organı olan Yüceler Kurultayı arasından, 5 yılda bir, bu meclisin oylarıyla seçilir. Bu devlette hâkimiyet halkın değil Hakk’ındır. Bu ifade de Yüceler Kurultayı sandalyelerinin arkasındaki duvarda yazılıdır. Bunun haricinde bir de Yüceler Hükümeti vardır. Yasama konusunda son söz genelde Yüceler Kurultayı’nın, yürütme konusunda son söz ise Başyüce’nindir. Başbuğ ordu komutanıdır ve Başyüce’ye bağlı olarak çalışır. Bu devlette ordunun siyasette hiçbir söz hakkı yoktur. Bir benzetmeyle, Başyüce devletin beyniyse, ordu onun yumruğu anlamına gelmektedir ve Necip Fazıl’a göre ordunun siyasete karışması, kişinin kendi kendine yumruk atmasına benzemektedir. Öte yandan devletin bu üst kademelerine getirilecek kişiler kişilikleri ve kariyerleri ile göz dolduran çok özel insanlardır. Çocukluklarından göreve gelecekleri yaşa kadar çok titiz bir eğitimden geçirilirler. Bir kişinin Yüceler Kurultayı için aday olabilmesi için en az 45 yaşında olması gerekir. Bu adaylar ise genelde “akademya” adı verilen bir çeşit özel eğitim kurumundan çıkmaktadırlar. Ancak başka okullardan kendini yetiştirerek o mertebeye çıkma yeteneğini gösterebilecek kişilere de bu fırsat tanınmaktadır.

Bu elitist ve oligarşik yapının alt basamaklarına doğru devletin her kademesi İslam kaide ve içtihadlarına göre hiyerarşik bir yapılanma içinde kurumsallaşmaktadır. Yargı, yine çok özel bir eğitimden geçmiş hâkimlerin elindedir. Bu hâkimler “açık çek” denebilecek bordrolarla devlet tarafından maaşa bağlanmıştır. Böylece adalette hâkimlerin ekonomik anlamda bir zafiyete düşmesi engellenmek istenmiştir. Öte yandan uygulanan hukuk şer’idir. Bu kapsamda hırsızlığın cezası kol kesme, adam öldürmenin cezası idam, fuhuş ve zinanın tespiti halinde ceza ağır işkence, alkol ve uyuşturucu kullanmanın cezası ise, 1 yıldan başlayan hapis cezaları olarak ifade edilmektedir. Necip Fazıl cezaların ağırlığını bireylere karşılık toplumsal hayatın korunması olarak nitelendirmekte, onları bu şekilde savunmaktadır. Ayrıca Büyük Doğu İdeali’nin bu örnek devletinde; dans ve heykel yasaktır. Diğer güzel sanatlara devlet kontrolünden geçecek şekilde müsaade vardır. Radyo ve TV yayınları sadece devlet kontrolündedir. Basın ve yayın hürriyeti de bulunmamaktadır. Kadınlar, elleri, yüzü ve ayakları dışında kalan her yerini gizleyecek şekilde örtünmelidir. Bu koşulları yerine getirdiğinde, kadının estetik görünecek şekilde süslenmesine ise hiçbir mani yoktur. Öte yandan İslami geleneğe uygun mahremiyet koşulları saklı olmak şartıyla, kadın çeşitli iş kollarında çalışabilir. Ancak İslami kaidelere göre kadına düşen en uygun görev evinde kocasına ve çocuklarına bakmaktır. Böylece İslami toplum modelindeki görevlerini daha uygun şekilde yerine getirmiş olacaktır. Zira bu toplum modelinin ateşleyicileri genç nesillerdir. Dolayısıyla kadına, söylemin içindeki bir denkleştirmeye “üreme ve türeme”ye büyük önem verilmektedir. Devlet, çocuk yapmayı teşvik eden önlemler almakla mükelleftir. Türeme ise, İslami devlete katılımları ifade eder. Ancak dönmelerin ve Yahudilerin İslami Devletin vatandaşı sayılması mümkün değildir. Bunlar en kısa sürede mallarına çeşitli şekillerde el konularak sınır dışı edilmelidir. Ermeni ve Rumların, İslam dinini kabul etmeleri koşuluyla İslam Devleti’nin bir parçası olması mümkündür (Kısakürek, 1994: 168).

Devletin bu şekilde topyekûn örgütlenebilmesi için güdülecek en önemli davalardan biri köy davasıdır. Köy davası kapsamında eğer ülkemizde 40.000 köy varsa, bu köylere çok iyi yetişmiş, İslam ruhu ve ilmini insanlara çok iyi anlatabilecek, en fazla 25 yaşında 40.000 adet İslam fedaisi göndermek gerekmektedir. Böylece ülke en küçük biriminden itibaren ilmek ilmek İslami düşüncenin esasları dâhilinde örgütlenecektir. Bu anlamda Necip Fazıl’ın Büyük Doğusu çileli ve meşakkatli bir davadır. Büyük Doğu mimarının ifadesiyle; “sislere batmış bir dağ başına doğru ilerleyen kıvrım kıvrım bir patika örgüsüdür. Bu patika, bir zamanlar dünyanın en muhteşem caddesiyken, zamanla bozulmuş, tahrip edilmiş, yolu işlenmez hale getirilmiştir. Büyük Doğu erine düşen, bu yolu yeniden işler hale getirip tepedeki güneşe ulaşmaya çalışmaktadır” (Kısakürek, 1994: 268-269).

Büyük Doğu İdeali'nin tüm bu niteliklerine baktığımızda Necip Fazıl'ın devletinin şu genel özellikleri taşıdığını söylemek mümkündür: Toplumun genel hatlarını tanımlayıcı, talimat ve yön verici, ideolojik ve kültürel anlamları topluma mal edici, kişinin korunmasını sağlayıcı (Mardin, 1969: 72). Bu özellikler çerçevesinde ise Necip Fazıl'ın devletinin totaliter bir nitelik taşıdığı açıktır.

Necip Fazıl ve Türk Siyasi Hayatı

Necip Fazıl bir fikir ve dava adamı olarak kendi ülküsü ekseninde, son nefesine dek siyasetle iç içe olmuş ve harici olarak da olsa, Türk siyasi hayatındaki kimi parti ve şahıslara destek vermiştir. Bunların başında Adnan Menderes ve Alparslan Türkeş gelmektedir. Özellikle Adnan Menderes, Necip Fazıl için İslam inkılabını gerçekleştirecek o asırlardır beklenen büyük liderdir. -ilk etapta- Zira “evvala o bir Anadolu çocuğudur, Makedonya istikametinden gelme bir devşirme değildir; sonra tam bir aile reisi tipidir; en sonra ise, babadan oğula meşru ölçülerde zengindir.”⁷ Necip Fazıl'ın Adnan Menderes'e olan sempati ve güveni özellikle ezanın Arapça okunmasının yasalaşmasının ve DP'nin İslami tonlardaki söylev ve atılımlarının ağırlık kazanmasıyla artmıştır.⁸ Ne var ki 1954'ten sonra DP siyasetindeki dalgalanmalar ve Menderes'in kendinden beklenen İslami reformları gerçekleştirmemesi, öte yandan kimi alanlarda CHP siyasetine benzer şekilde atılımlarda bulunması Necip Fazıl'ı hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu aşamadan sonra da Necip Fazıl'ın DP'yle olan münasebeti mesafeli olmuş, idamların ardından ise Menderes ve ekibini merhametle anmakla beraber, onlara özel bir önem atfetmekten kaçınmıştır.

Necip Fazıl için tahmin edilebileceği gibi, Halk Partisi ise “yalanı ve gerçeği ile inkılâp, Türk'ün çürütülmek istenen ruh kökü, ruhta ve maddede harap bir vatanın mimarıdır. Bu harabeyi ortadan kaldırmanın tek şartı, Halk Partisi rejimini yekûn halinde ele almak ve onu temelinden devirmektir. Demokrat Parti güdücüleri ve Bayar'ın bağlı ve karşı olduğu müspet ve menfi kutuplar ise ruhi anlamda top yekûn bir gözden geçirmeye muhtaçtır.”⁹

Necip Fazıl'ın ifadesiyle “bir gece baskını”¹⁰ olan 1960 darbesi, Türk siyasetinde yeni bir evre açarken bu dönemde ortaya çıkan Necmettin Erbakan ve Süleyman Demirel cephelerine karşı, cepheden muhalif durmaktadır. Demirel'i bir mason olmakla ve Türk'ün ruh kökü İslam'a yabancı olmakla suçlamaktadır. Necmettin Erbakan ise, Necip Fazıl'a göre dava için Demirel'den çok daha fazla zararlı bir şahsiyettir. Her türlü oportünizmi ve fırsatçılığı bünyesinde birleştirmeyi bilmiş olan bu kişiden Türk siyasetinin en kısa zamanda kurtulması gerekmektedir. Nitekim Necip Fazıl'a göre dava yolunda ölçüyü kaçırmayı nedeniyle MSP'nin kapatılması bir yana, bu ölçsüzlüğün bedeli olarak asıl aşkla aksiyona sarılmış kişilere verilen müspet zarar bir yanadır. Zira “üstadın” gözünde derin ve ince

bir İslam stratejisi, yontulmamışlar tarafından müdafaa edilemeyeceği gibi, aynı zamanda bundan zarar görecektir.¹¹

Necip Fazıl'ın siyasi hayatta desteklediği isimlerden biri de Alparslan Türkeş'tir. "Millî Türk Talebe Birliğinin örneklendirdiği fikir ve iman mihrakına milliyetçiliğin hareketli gençliğini oturtmak"¹² sırrına, özü İslam'a, tabiliği milliyetçiliğe bağlayan meşhur MHP bildirgesini yayınlamak kemaline erdiği için Türkeş, Necip Fazıl'ın gözünde önemli bir şahsiyettir. İslam davasının önemini anlayan nadir kişilerdendir. MHP, Necip Fazıl'ın son demlerinde, İslami ideologyayı gerçekleştirmede araç olarak kullanılabilir bir basamak olarak addedilmektedir. Necip Fazıl'a göre ülkücü gençliğin aksiyoner enerjisi ile MTTB'nin İslami ruhu birleştiğinde, muazzam bir güç ortaya çıkacak ve nihayet 40 yıllık emeğinin semeresini kendisi de alabilecektir.

İşte bu siyasal ilişkiler bağlamında Necip Fazıl'ın kafasındaki politik stratejinin hatları kendisi tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

1 – "Aslâ hükûmete girilmeyecek, daima muhalefet safında kalınacak ve bütün icraata karşı "işte bu felâketler bizim idealimizin iş başında bulunmamasından doğuyor!" mânası muhafaza edilecek ve her şey İslâm'ın anti- tezi olmakla suçlanıp, büyük ideal, aks-i dâva yolundan kuvvetlendirilecektir. Bunun için Mecliste kurulan 50 kişilik köprübaşı icra meydanına kapalı bir hisar halinde tutulacak, bunlar yetiştirilecek, geliştirilecek, köy köy, kent kent, meydan meydan, minber minber, kürsü kürsü çalışılacak, millet nazarında bütün hükûmet tecrübeleri iflâsa uğratıldıktan sonra bir hamlede meclis çoğunluğu sağlanacaktır."¹³

2 – "Maiyette hükümet olmaya râzı olduktan sonra da, birdenbire rahata kavuşup "bak, onlardan daha iyi idare ederiz!" kabilinden miskin ve cüce verimler aramak yerine, yapının temelinden değişmesi politikası üzerinden gidilecek ve patlak verme noktasına kadar cesaretle "ulvî ve ebedî esasların yolu" tutulacaktır. Patlak noktasında ise mukabele "ey millet, gördün mü, bu memlekette demokrasi var mıymış, yok muymuş?" cevabından ibaret kalacak, her şey göze alınacak veya her felâketin hükûmete girmekten geldiği veya gelebileceği düşünülerek, girdikten sonra bile punduna getirip çıkış geçidi açık bulundurulacaktır."¹⁴

3- Davanın sancağı indirmek ve geminin omurgasını değiştirmek olduğu unutulmamalıdır. Bu davada da, el (fil), dil (ihtar), kalp (nefsi muhafaza) kullanılacak araçlardır.¹⁵

4- Davayı bu amaçlar doğrultusunda ve araçlarla yürütecek bir partinin teşkilatlandırılması şarttır. Partiye verilecek olan isim, ideolojik manada bir dava sahibi olunmadığını işaret etmelidir (milli güdüm, toplum, hizmet, aydın Türk, hak, milli kök, hürriyet, milli düzen, liberal, milli dava, doğruluş, Anadolu).¹⁶

5- “Meclise belli başlı bir kadro ile girdikten sonra orduda ve bilhassa ordunun gençlik kademesinde yetiştirici ve geliştirici bir rol sahibi olmak başta gelir. Bu gençlik kademesini ifade eden rütbeler Yüzbaşı-Albay arasındadır. Ayrıca ve en başta mukaddesatçı ve Anadolucu yüksek tahsil gençliği hedef tutulmalıdır.”¹⁷

6- “Mukaddes gayeye erişmek için “El-harbü Hüd’atün” - Harphiledir” kaidesince her yola başvurmak mubah ve hatta emir olduğuna göre, dış politikada partiyi desteklemek için Amerikan nüfuzunu kullanmak ve bu mağrur, aynı zamanda ahmak filin ağırlığından faydalanmak gerekir. Arap ve İslâm âlemiyle temasta Amerikalıları ve Sovyetleri gıcıklatmayacak bir edaya bürünmek başlıca hedefdir.”¹⁸

1980 ve sonrasında Necip Fazıl’ın siyasi ve ideolojik ümitlerinin boşa çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tespiti bir bıkkınlık ve yılgınlık emaresi de sayılabilecek şu sözlerinden çıkarmak mümkündür:

Elimden doğruca, güzelce, iyice bir yazı mı çıkıyor? İğreniyorum! Hâlâ bu memlekette doğru, güzel ve iyi olanı savunma gayretimden, bu gayretin boşluğunu anlayamamak enayiliğinden iğreniyorum! Olanlar ortadayken, hep bugünü yarına erteleyici ve gelmeyecek bir istikbale ismarlayıcı “cek” ve “cak” edatlarından iğreniyorum! Posayı cevher sanan kabuk milliyetçisinden, çile çekmeden olmaya bakan ezberci medeniyetçiden, hayat ağacını devirmeyi ve nurlu meyveleriyle ateşe atmayı inkilâp sayan devrimbazdan ve bunlara inananlardan, kapılanlardan iğreniyorum! Hâsılı, dil adına dilden, ev adına elden, vatan adına vatandan ve köy, köylü, şehir, şehirli, gazete, dergi, kitap, mektep, talebe, muallim, polis, memur, kanun, nizam, kadın, erkek, dost, ahbab ne varsa bunların gerçekleri adına hepsinden iğreniyorum! (17 Mart 1980).¹⁹

Türkiye Siyasetinde Necip Fazıl’ın Yeri ve Fikri Özgünlüğü

Türkiye’de İslamcılığın fikri temalarını akılda tutmak kaydıyla Necip Fazıl’ın İslamcı ideoloji içinde taşıdığı/taşımadığı özgünlüğü bu etapta tartışmak, Necip Fazıl’ı “bir isim olmaktan çıkararak bir imza haline getiren” (Derrida, 2008) dinamikleri vurgulamak, böylece İslamcılık ile başta zikrettiğimiz Türkiye siyasetinde üdeba geleneğinin ilişkisini çözümlemek çalışmanın özünü belirginleştirecek son fırça darbeleridir. Bu aşamada Necip Fazıl’ın en başta sunduğumuz tanımlar

itibariyle bir ideolog mu, bir ideoloji taşıyıcısı mı ve/veya bir araştırmacı mı olduğu sorusunu yanıtlamak anlamlı durmaktadır.

Bu perspektiften Necip Fazıl'ın araştırmacı kimliğinin niteliğini soruşturmak kolaylık açısından önemlidir. Soruşturmayı belli bir zemine oturtmak için özellikle araştırma kitabı niteliğiyle yayımladığı bazı eserlerine değinmek elzemdir. Bunlardan ilki *Tarih Boyunca Büyük Mazlumlar* adlı eserdir. Necip Fazıl eserinde, Sokrates'ten Hz. Hasan ve Hüseyin'e, İmam-ı Malik'ten Hallac-ı Mansur'a, Jeanne d'Arc'a, Cem Sultan'dan G. Bruno'ya, Genç Osman'dan Danton'a, M. Antoinette'ten Romanoflar'a dek geniş bir yelpazede "mazlum-kurban" portresi çizmekte, bu eseri yayınlamasının nedeni olarak da 18 Aralık 1961'e dek süren 19 aylık hapis hane hayatının ıstırapından aldığı feyzi göstermektedir (Kısakürek, 2002a: 611). *Son Devrin Büyük Mazlumları'nda* ise İttihat ve Terakki ile başlayıp Cumhuriyet ile yerleşen "İslam nefretinin" zeminini kodlayarak, o "zulüm ortamında" ölenlerin hikâyelerini anlatmaktadır. Necip Fazıl'ın mazlumları arasında II. Abdülhamit, Şeyh Sait, İskilipli Âtîf Hoca, Şeyh Esat, Said Nursi, Süleyman Efendi gibi şahsiyetler bulunmaktadır. Eserde özellikle Said Nursi'yi İslam davasını savunduğu için takdir etmekte; ancak büyük dönüşümü sağlayacak kapsamlı bir "ideology örgüsü" ortaya koymaması nedeniyle yetersiz bulmaktadır (Kısakürek, 2002b: 256). Süleymancılara ise yine niyetlerinden dolayı takdir etmekle birlikte, onları bir öğreti ortaya koymamakla eleştirmektedir (Kısakürek, 2002b: 296). Ârvası'yi ise en büyük mürşit ve âlim olarak takdim etmektedir. *Başbuğ Velilerden 33 Altın Silsile* adlı eserinde "insan, cemiyet, yol, kâinat ve hakikati ellerinde taşıyan mana kahramanlarını" incelemekte, bu kişilerin hayatlarından ve öğretilerinden parçalar sunmaktadır. (Kısakürek, 2002c). *Doğru Yolun Sapık Kolları'nda* İslam tarihinde zikredilen Hakem olayı, Sıffin Savaşı, Hz. Ali'nin öldürülmesi gibi olayları ele almakta, bu sayede de "sapık kolların belirmeye başlamasını İslam'ın yozlaşması olarak resmetmek, aşk ve vecdin sönümlenmesini betimleyerek hezeyandan küfre giden yolu çizmek" istemektedir (Kısakürek, 2002d). *Yeniçeri* adlı eserinde ise Genç Osman'dan itibaren Yeniçerilerin yozlaşması, devlet yönetiminde yarattıkları kargaşalıklar anlatılmaktadır (Kısakürek, 2001). Birer araştırma-inceleme kitabı olma iddiasında olan bu yapıtlara toplu olarak bakıldığında genel bir husus karşımıza çıkmaktadır. Bu da bu "inceleme" kitaplarında ne bir atfa, ne bir kaynakçaya rastlanmasıdır. Yalnızca kendi bildiklerini ve düşüncelerini referans olarak hayli iddialı tarih incelemelerinde bulunan Necip Fazıl'ın söz konusu yapıtlarını bilimsel birer referans kaynağı olarak görmek mümkün değildir. Bu haliyle Necip Fazıl'ın inceleme çalışmalarını bilimsel değil, ideolojik yönleriyle değerlendirmek gerekmektedir.

Necip Fazıl'ın eserlerinin ikinci silsilesini konferanslar ve makaleler dizisi olarak sınıflandırmak mümkündür. Özel olmanın hiçbir sakınca taşımadığı konferans metinlerine (Kısakürek, 2002e) karşı makale olma iddiasındaki yazıları, tereddütsüz ideolojik bir dille kaleme alınmıştır. Üstelik *Başmakalelerim* (Kısakürek, 1999) başlığında üç cilt halinde yayımlanan bu yazıların birçoğu köşe yazılarından ibarettir ve konjonktürel siyasal gelişmelere cevaben günlük olarak kaleme alınmışlardır.

Buradan çıkan sonuçla araştırmacı kimliğine kuşkuyla yaklaşmamız gereken Necip Fazıl'ın bir ideolog olup olmadığı sorusu ikinci bir problem teşkil eder. Necip Fazıl'ın eserlerini siyasal bir ideolojinin diliyle yazdığı aşikârdır. Bu uğurda zaman zaman olayları çarpıtmakta, zaman zaman kişileri ve olayları bağlamından kopararak kullanmakta sakınca görmemektedir. Sözelimi eserlerinde H. Bergson, G. Bruno, Mikelangelo, Cervantes, Charlie Chaplin gibi isimlere övgü dolu göndermelerde bulunmakta ancak bu göndermeleri ya kendi düşüncesi ile bu şahsiyetlerin düşüncelerini kıyaslamak ya da bazı noktaları örnek göstermek amacıyla yapmaktadır. Örneğin Charlie Chaplin'in *Modern Zamanlar* isimli filmine, filmin ismini vermeksizin yaptığı atıflarda (Kısakürek, 1970) Chaplin'in yerinde bir modernite eleştirisi yaptığını tespit etmekte ne var ki filmdeki eleştiriyi kendi ideolojisinin Batı eleştirisine bağlamaktadır.

Necip Fazıl'ın ideolojik söyleminin özgünlüğü Türkiye'deki İslamcı akımın genel tezleriyle karşılaştırılarak da tespit edilebilir. Birinci bölümde ifade ettiğimiz genel başlıklar, ikinci bölümde ifade edilen İdeolocya Örgüsü argümanlarıyla kıyaslanırsa, Necip Fazıl'ın aynı çerçeveden benzer savları yeniden ürettiğini ve bunları da yeni bir fikir dile getiriyormuş edasıyla kaleme aldığını söylemek mümkündür. İsimler üzerinden gidilecek olursa Sait Halim Paşa'nın Necip Fazıl'dan çok önce İslam dünyasının Batı karşısındaki geriliği hakkında kalam ettiği, dinin yanlış uygulandığını ifade ettiği, Batı taklitçiliğini reddettiği bilinmektedir (Alperen, 2003: 304). Ziya Gökalp halefi Necip Fazıl'dan önce mahalle mescidinden başlayıp, şehir camilerine oradan da tüm memleket geneline yayılacak bir İslami örgütlenmeyi dile getirmiştir (Alperen, 2003: 306). Mehmet Akif'te Necip Fazıl'da karşılaşılan Batı taklitçiliğinin reddi, Japonların örnek gösterilmesi, İslami eğitime vurgu gibi unsurlara rastlanmaktadır. Ayrıca Mehmet Akif "imanlı, sağlam vücutlu, ahlaklı, hassas, irfan sahibi, pozitif ilimlerle donanmış gençliğin Necip Fazıl'ın *İdeolocya Örgüsü'nde* memleketi kötü durumdan kurtaracak güç" olduğunu belirlerken (Alperen, 2003: 317), sözünü ettiği genç tipini tüm özellikleriyle adeta incelemektedir. Öte yandan diğer birçok benzer özellik yanında Ş.Günaltay'ın Bergsoncu anlamda "yaşam mücadelesine" verdiği önem, doğal seleksiyona uyum sağlayamayan her canlının

hayattan diskalifiye olmaya mahkûm olduğunu ifade ettiği yerler (Alperen, 2003: 328-352), Necip Fazıl'ın yaşam anlayışıyla birebir uyuşmaktadır. N. Fazıl da tıpkı Ş. Günaltay gibi madde ve mananın kuvvetinden, dinin hurafelerden temizlenmesi gerektiğinden söz edip, ruhta İslamcı ve şarklı, şekilde Garplı olan devlet adamlarını eleştirmektedir. Her ikisi de "suçun İslamiyet'te değil, öğretilen Müslümanlıkta" olduğunu dile getirmektedir (Kara, 2005: 88-89).

Tüm bu benzerlikler göz önüne alındığında Necip Fazıl'ın özgünlüğü nerede kalmaktadır? Bu aşamada sadece Necip Fazıl'da görülen iki önemli ayrıntıdan söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi "Büyük Doğu" kavramı, ikincisi ise "Başyücelik Devleti"dir. Ne var ki bu iki kavramın Necip Fazıl'a yalnızca ismen bir şeyler borçlu olduğunu söylemek daha yerinde olacaktır. Zira Büyük Doğu İdeali'nin içeriği bize göstermektedir ki, bu ideal bir İslam birliğini işaret etmektedir. Bu fikrin ise, İslamcılık ideolojisinin en temel amaçlarından olduğu zaten bilinmektedir. Öte yandan ideolocya Örgüsü'nde ayrıntılarıyla betimlediği yönetim modelinin totaliter-şariatçı bir devlet modeline tekabül ettiğini çıkarsamak zor değildir. Siyaseti insanların hayata atfettikleri anlamın bir uzantısı olarak değil, teknik bir irade mekanizması olarak gösteren anlayışların siyaseti dışladığı yerde otoriter bir bakışın cereyan ettiği söylendiğinde (Mert, 1998: 64), Necip Fazıl'ın tam da böylesi bir görüşün savunucusu olduğu tespit edilebilir. Nitekim söz konusu modelin büyük ölçüde Hitler Almanya'sı ile Mussolini İtalya'sından İslami ritüellere ve amaçlara uydurularak devşirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan bu projenin ne ölçüde sadece Necip Fazıl'ın kişisel görüşlerini yansıttığı tartışmalıdır (Koçak, 2002: 606). Kitabın derinliklerine inildiğinde örneğin komünizma, faşizma gibi isimlendirmelerle ayrı bir ideolojik dil yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ne var ki sözcüklerin bu şekilde revize edilmesi onları içerik bakımından pek de değiştirmemektedir. Kabuğa değil öze gösterilecek önemi her defasında vurgulayan Necip Fazıl bu hususta kabuğa itibar eder görünmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında Necip Fazıl'ı bir ideolog olarak değil, bir ideoloji taşıyıcısı olarak tanımlamak, kavramlar arası müteakabiliyet ilişkisini kurmak açısından daha faydalı olacaktır. Zira yukarıda çizdiğimiz çerçevede esasında Necip Fazıl'ın eklektik İslamcılığının, ideolojiyi oluşturmaktan ziyade onu başkalarına yayma ve yeniden üretme misyonunu ağırlıkla üstlendiği söylenebilir. Ne var ki Necip Fazıl'ı bir ideoloji taşıyıcısı olarak tespit etmemiz halihazırda onun Türk siyasetinde tuttuğu önemi karşılamamaktadır. Diğer bir ifadeyle Necip Fazıl'ın savunduğu fikirlerin özgünlüğü ve İslami ideolojiye düşünsel katkısı netemeliyken, özellikle İslamcı ve milliyetçi çevrelerde kazandığı prestij, genel anlamda ise siyasi mazimizde saygın bir yer edinmiş olmasının nedenlerini sorgulamak gerekmektedir. Fikrimizce Necip Fazıl'ı sıradan bir fikir

taşıyıcısı olmaktan çıkarak onu milliyetçi-İslamcı cenahın deyim yerindeyse ikonu haline getiren etkenler üç noktada toplanmaktadır:

Bunlardan ilki Necip Fazıl'ın hemen her kesim tarafından onaylanmış kalem gücüne ilişkindir. Şiirleri, hikâyeleri ve tiyatro oyunları bir yana, diğer alanlardaki eserlerinde görülen edebi üslup onun hem kolayca okunmasına, hem de kolayca benimsenmesine neden olmuştur. Anlatımında kavramlar arasında cömertçe kurduğu ikilikler, okuyucularının zihin dünyasına doğrudan hitap edebilmesini sağlamıştır. Öte yandan sözcükler arasındaki ses ilişkilerinden yararlanarak üslubuna kazandırdığı akıcılık ve ahenk, onun eserlerinde üstünden geçilemeyecek bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Anlamca şiirin veya mısraın temasına uygun düşmeyen kelimeleri değiştirerek yalın ve som mısra yapısına doğru ilerleyen tarzını, temayı en çarpıcı şekilde ifade edecek, kuvvetli, plastik ve ekspresyonist tesirler bırakacak kelimeler seçme yolunda ilerletmiş, açık-kapalı heceler yarattığı ses armonisinden yararlanarak fonetik bir bütünlüğe ulaşmıştır (Akay, 1998: 83-84). Necip Fazıl'ın edebi kişiliği siyasi prestijine de böylece zemin hazırlamış, onu geniş kitlelerle buluşturmuştur.

Necip Fazıl'ı *Necip Fazıl* yapan unsurlardan ikincisi ise, fikrimizce, onun aktif siyasal hayatla olan yakın ilişkisi ve eserlerinden her devrin durumuna uygun kıssaların çıkarılabilmesidir. Nitekim Necip Fazıl'ın DP döneminde A. Menderes'le, bir dönem Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş'le, son döneminde ise Turgut Özal ile yakın temas halinde olduğu bilinmektedir. Ne var ki bu, Necip Fazıl'ın bir oportünist olduğu anlamına da gelmemektedir.²⁰ İnandığı davaya hizmet edeceğini düşündüğü siyasi liderlerle her fırsatta yakınlaşmış ya da tersi durumda onlardan uzaklaşmıştır. Necip Fazıl'ın Milli Selamet Partisi ve Necmettin Erbakan ile ilişkisi buna tipik bir örnektir. Öte yandan Milli Türk Talebe Birliği ile olan yakın teması onu gençlerle buluşturmuş, böylece hitap ettiği kitleyi daha "aksiyoner bir mecra"ya doğru genişletmiştir. Sağ siyasal partiler içinse Necip Fazıl ismini kullanmak İslamcılığın olmasa da dini temaların sahiplenildiği izlenimini özellikle seçmenler üzerinde hissettirmek, böylece oy tabanını genişletmek esasında bir ritüel haline gelmiştir. Bugün itibarıyla Ak Parti'den, DP'ye ve MHP'ye pek çok sağ parti Necip Fazıl isminin yarattığı sempatiden beslenmektedir. Böylece Necip Fazıl ismi büyüyerek, her geçen gün daha fazla *Necip Fazılaşmaktadır*.

Necip Fazıl'ı sağ siyaset için önemli bir figür haline getiren son neden olarak sağ ve sol ideolojiler arasındaki çekişme görülebilir. Özellikle sol cephenin edip ikonu Nazım Hikmet'in anti-tezi olarak Necip Fazıl'ın görülmesi ona kimse tarafından kolay kolay doldurulamayacak bir konum bahşetmiştir. Nitekim iki şairin öz yaşam öyküleri arasında da benzerlikler vardır. Sözgelimi her iki şair de

bir dönem askeri okulda eğitim görmüş, her iki şair de savundukları fikirlerden dolayı yargılanmış ve/veya hüküm giymişlerdir. İki şairin sanatsal açıdan kıyaslanması bu çalışmanın hem konusu değildir, hem de gereksiz görülmektedir. Öte yandan böyle bir polemigi bizzat Necip Fazıl'ın kendisinin çağırıldığı da iddia edilebilir. Zira Nazım Hikmet ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmelerde onun şiirini küçümsemekte, Nazım'ı ise kolaycılık ve "solun montajcı şairi" olmakla itham etmektedir (Kısakürek, 1998: 116-117). Ne var ki polemigin başlatıcısı ya da genişleticisi kim olursa olsun Nazım ile Necip'in kıyaslanarak değişik perspektiflerden savunulmasının, her iki şairin de sanatçı kişiliklerinin ötesinde siyasal birer sembol haline gelmesine neden olduğu ifade edilebilir.

Nihai aşamada genel bir ifadeyle İslamcılığın, özelde ise Necip Fazıl'ın kabul görmesinin arka planında, "toplumun dış cephesinde görülen hareketin, değişimin, gürültü ve patırtının aksine, onun gerisinde kökleri çok derinlere inen bir muhafazakârlık bulunması yatmaktadır (İnsel, 2003: 12). Dolayısıyla Necip Fazıl hakkında söylenecek son söz, onun Türk siyasetindeki yeri ve öneminin düşünsel özgünlükten ziyade, üslupsal farklılığından, edebi kişiliğinden ve siyasal atmosferin yarattığı iklimden beslendiği fikrine varmaktadır. Çalışmanın başlangıcında vurgulanan "üdeba geleneğinin" Türk siyasal hayatındaki önemli temsilcilerinden biri olarak Necip Fazıl bu itibarla özü ne olursa olsun, onu besleyen ideolojik ortam sayesinde, kanımızca, güçlü bir sembol olmaya devam edecektir.

Sonuç

Necip Fazıl Kısakürek bugün İslamcı ideolojinin en saygıdeğer kalemlerinden biri olarak görülmektedir. İlk gençlik yıllarında son derece bohem bir hayat süren Necip Fazıl'ın Ârvasi ile karşılaştıktan sonra kendini "iman ve aksiyon"a adanmış bir şair, bir siyasetçi ve bir şeriatçı olarak dönüşüme uğratması, onun bir dava adamı olarak Türkiye siyasal hayatı içinde önemli bir sembol olarak yer edinmesini sağlayan taşları döşemiştir.

Necip Fazıl'ın da içinde bulunduğu Türkiye İslamcılık akımının fikri arkaplanına bakıldığında burada özgün fikirlere rastlamak güçtür. Diğer bir ifadeyle eğer 1908 yılı söz konusu ideoloji için bir dönüm noktası olarak alınırsa aradan geçen yüz yıl içinde, İslamcılığın düşünsel anlamda atılımlar gerçekleştirdiğini söylemek zordur. Ne var ki bu fikri durgunluk, onun siyasal arenada elde edeceği başarıların önüne geçememiştir. İşte Necip Fazıl da hem fikri planda, hem de siyasal partilerle olan yakın diyalogu içinde gerçekleştirdiği çalışmalarla bu başarının mimarlarından biri olarak zikredilebilir. Necip Fazıl siyasal İslamcılığın bugün Türkiye'de geldiği mertebeyi kendi "ideolocyası" esasında değerlendirdiğinde, bu popüleriteyi bir başarı olarak nitelendirmeyebilir. Ne

var ki tarih verilen emekleri aynı denklikle ödüllendiren bir adalet dağıtıcısı değil, kendi irademizle kurduğumuz geçmişi bugünden okuma çabamızdır. Bu nedenle Necip Fazıl bunu beğense de beğenirse de Türkiye sağının ortaklaşa sahiplendiği bir kişilik olarak sembolleşmiş, fikri eserlerinin olmasa bile sanatçı kişiliğinin ve konjonktürel siyasal dalgalanmaların sağ ideolojiye kan sağlayan yapısının etkisiyle, sağ cenahın ihtiyaç duyduğu anlam, gösterge ve sembol açığını kapatarak, “bir eksikliği” gidermiştir.

Sonnotlar

¹ Bu alt bölümde İslamcılıkla ilgili bilgilerin büyük çoğunluğu şu eserdeki makalelerden derlenmiştir: *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik Cildi*, Ed. Yasin Aktay, İletişim Yayınları, İstanbul. Farklı eserler veya söz konusu derleme içinde özellikle alıntılanan fikirler ise, öngörülen referans sistemi ile belirtilmiştir.

² Burada belirtmekte yarar var. Bilindiği üzere klasik ideoloji kuramının kurucusu Marx’tır ve bu kuram din eleştirisinden beslenmektedir. Marx ideoloji ile din arasında bir süreklilik varsaymakta bunun ise yanlış bilince tekabül ettiğini iddia etmektedir. Nur Betül Çelik, *İdeolojinin Soykütüğü: Marx ve İdeoloji*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005, s.28. Bu aşamada din ile ideoloji arasında bir sürekliliği konusunda böylesi bir yaklaşım varken, bir ideoloji olarak bir dinden ayrıca söz etmek, dinin ideolojik olmadığı durumların da olduğuna gönderme yapması bakımından ilgiye değerdir.

³ Siyasal İslam ekolleri arasındaki incelikler bu örneklerde atlanmıştır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, 80’li-90’lı yıllara kadar İslami harekete mensup olanlardan hiçbirinin İslamcı vasfını kayıtsız şartsız kabul etmemesi, kendilerini Müslüman olarak adlandırmayı tercih etmesidir. İslamcılık bir isim olarak, hareketin dışındakiler tarafından bu fikir silsilesine verilmiş bir addir. Ancak konunun dağılmasını önlemek için bu tarz bir isimlendirme tartışmasına girilmemiş, genel kabul gören İslamcılık deyimi, söz konusu fikir akımını nitelemek için kullanılmıştır. Bu konudaki detaylı bir açıklama için bkz. Y Aktay, “Sunuş”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik Cildi*, Ed. Yasin Aktay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.16.

⁴ Görülen Türkçülük davaları sonradan düşmüştür. Böylece Türkçülük davası devlet nezdinde temize çıkmıştır.

⁵ Aslında bu başlıkların Sebillüreşad gazetesinde işlenen konuların bir tekrarıdır. Dolayısıyla Osmanlı İslamcılığı ile Cumhuriyet İslamcılığını Kemalist rejime karşı muhalefet ettiği noktalar saklı kalmak koşuluyla ayırıştırmak zorlaşmaktadır.

⁶ Bu bölümde Büyük Doğu İdeali ile ilgili açıklamaların ve fikirlerin özü, Necip Fazıl’ın ideolojya Örgüsü isimli eserinden derlenmiştir. Notlarda sadeleşme açısından, aksi belirtilmedikçe onun İslamcılığını tariflediğimiz dayanakların bu kitaba atıfla sunulduğu akıld tutulmalıdır.

⁷ N. Fazıl Kısakürek, “Menderes’e Mektuplar 2”, <http://www.t2174a.com/?p=2499>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014

⁸ Menderes’in Müslümanlığın icaplarını yerine getirecek reformları yapacağını vazeden bir konuşmasına cevaben Necip Fazıl, “... böyle bir söz karşısında en saf ve halis tarafından azat kabul etmez köleliğimizi kabul buyurunuz...” diye yazmıştır. N.F. Kısakürek, “Başbakana Hitap”, Büyük Doğu, S.48, 16 Şubat 1951.

⁹ N. F Kısakürek, “Necip Fazıl ve Siyasetçiler”, <http://www.t2174a.com/?p=2499>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014

¹⁰ N F Kısakürek, “Süleyman Demirel”, <http://www.nfk.com.tr/demirel.htm>, Son Erişim Tarihi 01.06.2015

¹¹ N F Kısakürek, “Necmettin Erbakan ve Milli Selamet Partisi”, <http://www.nfk.com.tr/erbakan.htm>, Son Erişim Tarihi 01.06.2015

¹² N F Kısakürek, “Alparslan Türkeş”, <http://www.nfk.com.tr/turkes.htm>, Son Erişim Tarihi 01.06.2015

¹³ N F Kısakürek, “Erbakan ve Milli Selamet Partisi”, <http://www.nfk.com.tr/erbakan.htm>, Son Erişim Tarihi 29.12.2014

¹⁴ A.g.e.

¹⁵ A.g.e.

¹⁶ N F Kısakürek, “Turgut Özal”, <http://www.nfk.com.tr/turgutozal.htm>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹ N F Kısakürek, <http://www.antoloji.com/igreniyorum-2-siiri/>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014

²⁰ Tabii tam tersini savunanlar da bulunmaktadır. Örneğin Yalçın Küçük Necip Fazıl’ı “tatlısu İslamcısı” olarak nitelendirmektedir. Y Küçük, “Necip Fazıl Kısakürek: Bir Tatlı Su İslamcısı”, *Nokta*, 6, 22, 1988, s. 68,69.

Kaynakça

Akay M O (1998). *Necip Fazıl Kısakürek*. İstanbul:Şule Yayınları.

Akgün B ve Çalış Ş H (2002). Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman, Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslâmcı Doz. İçinde: T Bora (der), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik Cildi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 584-600.

84 Çoban F (2015). İslamcılığın Fikri Taşıyıcısı Olarak Türkiye Siyasi Hayatında Necip Fazıl. *Mülkiye Dergisi*, 39 (3), 59-87.

Alper, Ö M (1993).Urvetü'l-Vuska'dan Sırat-ı Müstakime. <http://mehmedakifersoy.blogcu.com/urvetu-l-vuska-dan-sirat-i-mustakime/5911706>. Son Erişim Tarihi: 28.12.2014

Alperen A (2003). *Sosyolojik Açıdan Türkiye'de İslam ve Modernleşme*. Adana: Karahan Kitabevi.

Aktay Y (2005). Modernleşme ve Gelenek Bağlamında Dini Bilgi ve Otoritenin Dönüşümü. İçinde: T Bora ve M Gültekingil (der), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık Cildi*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 345-394.

Aktay Y (2005). Halife Sonrası Şartlarda İslamcılığın Öz-Diyar Algısı. İçinde: B Tanıl ve M Gültekingil (der), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık Cildi*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 68-95.

B Tanıl (2007). *Türk Sağının Üç Hali*. İstanbul: Birikim Yayınları.

B Tanıl (2013). Sol-Sağ Şemasında İslamcılık. İçinde: İ Kara ve A Öz (der), *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 514-537.

Ç Hasan (1987). *Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Çınar M (2005). *Siyasal Bir Sorun Olarak İslamcılık*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Derrida J (2008). *Nietzscherlerin Şöleni*. Çev. A Utku ve M Erkan. İstanbul: Otonom Yayıncılık.

Duman D (1997). *Demokrasi Sürecinde Türkiye'de İslamcılık*. İzmir: 9 Eylül Yayınları.

Duran B (2005). Cumhuriyet Dönemi İslamcılığı. İçinde: T Bora ve M Gültekingil (der), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık Cildi*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 129-156.

Eagleton T (2005). İdeoloji. Çev. M Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gramsci A (2011). *Hapishane Defterleri*. Çev. E Ekici. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

İnsel A (2003). *Türkiye Toplumunun Bunalımı*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Kara İ (1986). Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi İçin Bir Çerçeve Denemesi. İçinde: İ Kara (der), *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi Cilt 1*, İstanbul: Risale Yayınları.

Kara İ (2005). *Din ile Modernleşme Arasında*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Kısakürek N F (1951). Başbakana Hitap. *Büyük Doğu*. 48, 2.

Kısakürek N F (1970). İman ve Aksiyon. İstanbul: Bedir Yayınevi.

Çoban F (2015). İslamcılığın Fikri Taşıyıcısı Olarak Türkiye Siyasi Hayatında Necip Fazıl. *Mülkiye Dergisi*, 39 (3), 59-87.

- Kısakürek N F (1994). *İdeolocya Örgüsü*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (1998). *Konuşmalar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (1999). *Başmakalelerim 1-2-3*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2001). *Yeniçeri*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2002). *Tarih Boyunca Büyük Mazlumlar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N F (2002). *Son Devrin Din Mazlumları*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2002). *Başbuğ Velilerden 33 Altın Silsile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2002). *Doğru Yolun Sapık Kolları*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2002). *Sahte Kahramanlar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2006). *O ve Ben*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek N F (2014). Turgut Özal. <http://www.nfk.com.tr/turgutozal.htm>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014
- Kısakürek N F (2014). <http://www.antoloji.com/igreniyorum-2-siiri/>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014
- Kısakürek N F (2014). Erbakan ve Milli Selamet Partisi. <http://www.nfk.com.tr/erbakan.htm>, Son Erişim Tarihi 29.12.2014
- Kısakürek N F (2014). Necip Fazıl ve Siyasetçiler. <http://www.t2174a.com/?p=2499>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014
- Kısakürek N F (2014). Menderes'e Mektuplar 2. <http://www.t2174a.com/?p=2499>, Son Erişim Tarihi: 29.12.2014
- Kısakürek N F (2015). Süleyman Demirel. <http://www.nfk.com.tr/demirel.htm>, Son Erişim Tarihi: 01.06.2015
- Kısakürek N F (2015). Necmettin Erbakan ve Milli Selamet Partisi. <http://www.nfk.com.tr/erbakan.htm>, Son Erişim Tarihi: 01.06.2015
- Koçak C (2002). Türk Milliyetçiliğinin İslam'la Buluşması. İçinde: T Bora (der), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik Cildi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 601-613.
- Küçük Y (1988). Necip Fazıl Kısakürek: Bir Tatlı Su İslamcısı. *Nokta*, 6, 22, 1988, s. 68,69.
- Manaz A (2005). *Siyasal İslamcılık*. Ankara: Ayraç Kitabevi.
- Mardin Ş (1969). *Din ve İdeoloji*. Ankara: A.Ü. SBF Yayınları.

Mardin Ő (1982). İdeoloji. Ankara: Turhan Kitabevi.

Mardin Ő (2007) *Türkiye’de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletifim Yayınları.

Mert N (1998). İslam ve Demokrasi. İstanbul: İz Yayınları.

Ocak, A Y (1999). *Türkler, Türkiye ve İslam*. İstanbul: İletifim Yayınları, İstanbul, 1999

Tunaya T Z (2007). İslamcılık Akımı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

